

запозичення увійшло до мови і наскільки воно асимільоване, статус та стилістична маркованість можуть бути різними [2, с. 120-121].

Таким чином, проаналізувавши різні підходи до класифікації лексичних одиниць, а саме структурну, семантичну, стилістичну, етимологічну та за схожістю форм, можна зробити висновок, що систематизація лексики відповідно до різних аспектів полегшує її розуміння та вживання. Зазначимо, що обсяг і межі класів спеціальної лексики, які виділяються, невиразні, оскільки існують і проміжні класи мовних одиниць. Переходи ж мовних одиниць з одного класу до іншого мало помітні, що значною мірою ускладнює однозначне розв'язання проблеми класифікації спеціальної лексики.

Література:

1. Андреєва І.О. Лексика і лексикологія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/do/index.php?login=guest&password=guest&previous_request=YTozOntzOjY6ImFjdGlvbiI7czo5OiJwYWdlL21haW4iO3M6NjoSXRIlbUIEIJtzOjQ6IjExMTEiO3M6NDoiG FuZyI7czozOiJlbumciO30%3D
2. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Посібник для перекладацьких відділень вузів / Л.Г. Верба. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 160 с.
3. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.П. Кочерган — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 262 с.

Олена Голованова
(Ізмаїл, Україна)

ANALIZA LINGVISTICĂ CA METODĂ PRINCIPALĂ DE STUDIERE A LIMBII ROMÂNE

«Unul dintre aspectele actuale ale lingvisticii și prin ea ale criticii și teoriei literare este fără îndoială preocuparea insistentă de acercata o operă, inclusiv una literară, ca pe o unitate structurată sau, cu un termen curent astăzi, ca pe un text» [1, p. 228]. Analiza lingvistică este un proces complex ce înglobează un ansamblu de abilități de identificare, abilități de clasificare și abilități sintetice. Analiza lingvistică este una dintre metodele fundamentale de studiere a limbii în școală de cultură generală și în liceu. Dat fiind faptul că analiza lingvistică este o metodă importantă de descoperire, de sistematizare și de generalizare, ea se folosește la toate tipurile de lecții: «...la lecțiile de comunicare a cunoștințelor noi (pentru descoperirea fenomenelor de limbă noi și pentru

formularea definițiilor și a regulilor); la lecțiile de repetare și de fixare a cunoștințelor (analiza lingvistică permite reproducerea și fixarea cunoștințelor despre fenomenul studiat); la lecțiile de formare a deprinderilor; la lecțiile de verificare a cunoștințelor» [2, p. 68].

Metoda de bază pentru formarea priceperilor și deprinderilor de scriere corectă trebuie să fie analiza lingvistică însotită sistematic de realizarea diferitelor tipuri de exerciții. Felul analizei lingvistice este în funcție de comportamentul limbii caruia se aplică: analiză fonetică, analiză lexicală, analiză morfologică, analiză sintactică, analiza ortografiei și a punctuației, analiză stilistică.

Analiza lingvistică poate fi parțială și totală și se folosește în aproape toate tipurile de lecție de limbă, în funcție de scopul general și de obiectivele operației – năle urmărite, fie că e în cauză numai un comportament al limbii (cel lexical, morfologic etc.), fie că este vorba de toate acestea laolaltă. Indiferent de forma adoptată, ea urmărește înțelegerea profundă a întregului unui fenomen al limbii și nu are un scop în sine, ci se ridică de la faptele de limbă la legi, adică la definiții și reguli.

Importanța metodei este incontestabilă: pe lângă faptul că înlesnește considerabil cunoașterea de către elevi a structurii limbii române, a legilor ei interne de organizare și dezvoltare, ea le dezvăluie multiplele posibilități de exprimare ale limbii române, le cultivă propriile posibilități de exprimare, le dezvoltă spiritul de observație, puterea de generalizare, gândirea critică, formarea unor priceperi și deprinderi.

Analiza lingvistică presupune parcurserea următoarelor operații: descompunerea întregului (enunț, text mai amplu) în părți componente; cercetarea naturii acestor părți; stabilirea funcției lor în actul de vorbire dat; stabilirea raportului cu celelalte părți componente; constatarea conformității lor cu normele vorbi rii literare.

Pentru ca analiza lingvistică să fie eficientă sub toate aspectele (instructiv ducativ formativ) se impune, în folosirea ei, respectarea unor principii (sau norme generale), pe care le recomandă orice lucrare științifică sau metodică: «să fie în conformitate cu oricare analiză ca metodă de cunoaștere științifică [3, p. 52], cu alte cuvinte, să parcurgă drumul firesc al cunoașterii în general, de la faptele concrete, la identificarea, compararea și generalizarea lor și, apoi, la confirmarea lor în practică; elevii să fie conduși, prin observarea directă a faptelor, prin compararea lor, să înțeleagă relațiile interne dintre componentele comunicării verbale, prin efort propriu, participativ, de gândire, intervenția profesorului în formularea definițiilor, a regulilor fiind exclusă; alegerea textelor, ca material de bază, trebuie operată cu multă atenție, atât sub aspectul conținutului, cât și al expresiei, cu alte cuvinte, să fie modele de limbă, pe cât posibil să nu fie create adhoc (improvizate), să aibă, de asemenea, pe cât posibil, unitate tematică, să reprezinte diferitele stiluri ale limbii literare, să nu fie prea lungi și să nu conțină situații ambigue și discutabile; «...analiza

faptelor de limbă să se sprijine pe context (să se respecte, adică, principiul contextualității)» [3, p. 52] mai ales în analiza morfologică, dar și în analiza sintactică, pentru că diversele unități sintactice (propoziții, fraze) să nu apară ca unități independente cu valoare sintactică autonomă, pentru că adevărul e că orice act de vorbire este o structură complexă, în care elementele componente se intercondiționează și se completează unele pe altele.

Contextul delimită unul din sensurile cuvântului, enunțului, actualizândul. Un exemplu edificator, în acest sens, este valoarea unor verbe care pot fi, deopotrivă, predicative, auxiliare, copulative, semiauxiliare (a fi, a sta, a rămâne, a însemna etc.) și care nu se poate stabili decât dacă acestea sunt analizate în context. De asemenea, valorile stilistice ale unor cuvinte, forme gramaticale. Apoi, nu toate propozițiile principale sunt independente, cum se credea mai demult, deci nu toate au întăres deplin, în afara contextului. Același lucru se poate spune și despre principalele independente a căror valoare ca atare nu poate fi detectată în afara contextului; o altă cerință importantă în operarea oricărei analize este evitarea formalismului și orientarea ei logică și aceasta pentru că orice vorbire reprezintă manifestări ale gândirii logice, această cerință însemnând, altfel spus, să se țină seama de sensul comunicării. Cerința este impusă și de caracterul flexionar și, în același timp, analitic al limbii române, care impun necesitatea orientării logice în stabilirea valorii unei forme cu funcții multiple, când un cuvânt are independentă sau e o simplă unealtă gramaticală etc.

Analiza fonetică. Operează la capitolul fonetică și își are locul la toate clasele ori de câte ori este cazul, nu numai la lecțiile de limbă, ci și de literatură. Analiza fonetică constă în: descompunerea cuvintelor în elemente fonetice componente (silabe, vocale, consoane, semivocale, litere, sunete); stabilirea ordinii sunetelor componente; stabilirea accentului (cuvinte oxitone, paroxitone, proparoxitone); a modului în care se grupează sunetele (diftongi, triftongi, hiat); a modului în care se transcriu sunetele prin litere (litere simple, grupuri de litere – ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi etc.); caracterizarea vocalelor și a consoanelor. Ea este importantă pentru analiza ortografică, deci contribuie la formarea pricerilor și deprinderilor de scriere corectă; surprinderea, după caz, a valorilor expresive ale sunetelor vorbirii.

Un caz particular al analizei fonetice îl oferă analiza prozodică, care își găsește locul atât în lecțiile de limbă, pentru a releva valorile stilistice (expresive) ale elementelor stratului fonetic al limbii, cât și în lecțiile de literatură, în comentarea poezilor, pentru a evidenția funcționalitatea poetică (de potențare a substanței lirico-reflexive) a acestor componente. Analiza prozodică implică parcurgerea următoarelor niveluri: I: unitățile ritmice («celulele ritmice»); II: modulele ritmice (conturat de dispunerea «celulelor ritmice»); III: cezura (pauzele ritmice); IV: rima; V: versul și strofa.

Investigația în spațiul textului artistic cunoaște mai multe căi pe care le poate urma independent sau combinândule. «Cât privește metoda analizei lingvistice, aceasta poate fi considerată fundamentală, întrucât furnizează suport faptic interpretărilor din mai multe perspective. Interpretarea urmărește o dezambiguizare rațională a textului» [4, p. 270]. Studenții se vor convinge de veridicitatea tezelor, aplicândule pe texte concrete. Vor conștientiza necesitatea analizei lingvistice la toate nivelurile textului, pentru decodificarea mesajului global, își vor exersa totodată abilitățile de a scrie în baza textului citit. Vor putea observa și analiza, de asemenea, același fenomen de limbă dintr-o perspectivă comparativă în mai multe texte, specificând intențiile și efectele obținute de fiecare dată.

Analiza lexicală se aplică, în mod special, comportamentului vocabular, dar se folosește și în lecțiile de literatură, în corectarea și discutarea temelor elevilor, când un procedeu metodic operant se dovedește a fi substituția, pentru găsirea cuvântului celui mai potrivit, în vederea exprimării precise și nuanțate. Analiza lexicală poate avea ca obiect: cuvintele derivate sau compuse dintr-un text dat, formate prin conversie; arhaisme, neologisme, dialectisme, regionalisme, profesionalismele dintr-un text, cu preocuparea evidențierii rolului lor în text; antonime, ononime, sinonime, paronime; dezvăluirea sensului figurat al unor cuvinte, pentru evidențierea folosirii materialului lexical pentru realizarea unei comunicări clare, corecte, nuanțate și mai ales expresive. «Tehnica analizei lexicale constă în folosirea conversației pe baza materialului lingvistic dat, urmărindu-se identificarea, structura, sensul, funcția expresivă a diferitelor categorii de cuvinte, în contextul lingvistic din care fac parte» [5, p. 51].

Analiza morfologică constă în identificarea părților de vorbire și a principalelor caracteristici morfologice ale acestora (în funcție de flexiunea sau inflexiunea lor). Se practică, frecvent, analiza morfologică îmbinată cu surprinderea valorilor sintactice ale părților de vorbire, în actul viu al comunicării verbale. Consemnăm algoritmii analizei morfo-sintactice, pentru fiecare parte de vorbire (flexibilă și neflexibilă).

A. Flexibile: Substantivul: comun sau propriu; simplu sau compus; concret sau abstract; articulat (cu articol hotărât sau însotit de articol nehotărât; enclitic sau proclitic); ori nearticulat; însotit de articol posesiv (genitival) ori de articol demonstrativ (adjectival), după caz; genul (masculin, feminin, neutru; epicen, după caz); numărul: singular (sau defectiv de plural, după caz) sau plural (defectiv de singular, dacă e cazul); cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ); însotit de prepoziție (simplă sau compusă) ori de locuțiune prepozițională, dacă e cazul; funcția sintactică.

Articolul: se analizează, de obicei, împreună cu cuvântul pe care îl însotesc, dar se poate analiza și separat, caz în care se consemnează: felul (substantival: hotărât, nehotărât, posesiv sau genitival, demonstrativ ori adjectival); poziția față de substantiv: proclitic sau enclitic (la articolele

hotărât și nehotărât); genul (masculin, feminin, neutru); numărul (singular ori plural); cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ); se precizează că este o parte de vorbire fară funcție sintactică.

Adjectivul: calificativ sau provenit din alte părți de vorbire; simplu sau compus; variabil (cu o singură terminație sau cu două terminații) ori invariabil; genul (masculin, feminin, neutru); numărul (singular ori plural); gradul de comparație sau fără grad de comparație; cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ); funcția sintactică; preia sau nu articolul substantivului pe care îl determină.

Pronumele: personal: pronumele (cu mențiunea dacă e un nume personal de politețe); persoana (I, a II-a, a III-a); forma inițială (nominativ) pentru formele neaccentuate de dativ și acuzativ, singular și plural; genul (masculin, feminin, neutru); numărul (singular ori plural); cazul; forma accentuată sau neaccentuată (atonă) la dativ și acuzativ; forma independentă ori conjunctă pentru formele neaccentuate; valorile de dativ posesiv, dativ etic, neutră, dacă e cazul; însotit de articolul posesiv sau genitival (dacă e cazul); însotit de prepoziție (simplă sau compusă), de locuție prepozițională, dacă e cazul; funcția sintactică (sau fără funcție sintactică).

Numeralul: cardinal (propriuzis, colectiv, fracționar), ordinal, distributiv, multiplicativ, adverbial; simplu sau compus; valoarea morfologică (substantivală, adjetivală, adverbială); genul (dacă e cazul); cazul; funcția sintactică.

Verbul: predicativ sau nepredicativ; tranzitiv sau intranzitiv; personal sau impersonal; conjugarea (I, II, III, IV); diateza (activă, pasivă, reflexivă); la diateza reflexivă: construit cu nume reflexiv în dativ sau în acuzativ; modul; timpul; persoana; numărul; forma afirmativă sau negativă; funcția sintactică; însotit de prepoziție simplă sau compusă.

B. Neflexibile: Adverbul: fel (de loc, de timp, de mod, de cauză); simplu sau compus; corelativ (dacă e cazul); grad (sau fără grad) de comparație; nepredicativ sau predicativ; însotit de prepoziție (după caz).

Prepoziția: se analizează împreună cu partea de vorbire pe care o însoteste, dar și independent, caz în care se consemnează: simplă sau compusă; propriuzisă sau provenită dintr-o altă parte de vorbire; modul cum este construită (cu genitivul, dativul, acuzativul); ce raporturi exprimă.

Conjuncția: coordonatoare sau subordonatoare; simplă sau compusă; exprimă un raport de coordonare (copulativă, adversativă, disjunctivă ori conclusivă) în propoziție sau în frază, sau de subordonare în frază; cuvant fără funcție sintactică.

Interjecția: simplă sau compusă; propriuzisă sau provenită dintr-o altă parte de vorbire; onomatopeică (dacă e cazul); nepredicativă (cu funcția sintactică de... sau fără funcție sintactică) ori predicativă (cu funcția sintactică de predicat verbal).

Efectuarea analizei morfologice urmează algoritmii menționați pentru fiecare parte de vorbire sau unitate morfologică alcătuită din mai multe cuvinte, când acestea numesc împreună obiecte,

fenomene, noțiuni sau îndeplinește, la un loc, anumite funcții sintactice. Segmentarea se face după criteriul combinat, cu alte cuvinte, îmbinând criteriul formal cu cel semantic și cu criteriul funcțional. Astfel, «...se consideră unități următoarele grupe de cuvinte – îmbinările de cuvinte indivizibile, analizabile și neanalizabile» [6, p. 173]: cuvintele compuse (prin alăturare sau contopire) care numesc noțiuni unice (Delta Dunării, guraleului etc.); locuțiunile (înlocuibile cu un cuvânt): aducere-aminte, te miri ce; formele flexionare compuse (timpurile și modurile compuse, diatezele pasivă și reflexivă, gradele de comparație); construcții consacrate de tipul: câte și mai câte, colac peste pupază etc.; combinațiile prin repetarea aceluiasi cuvânt (nas în nas, fel de fel etc.); substantivul fel însotit de determinări precum: de tot felul, în acest fel etc.

Câteva dificultăți ridică încadrarea unor părți de vorbire în una sau alta din cele zece categorii. Spre exemplu, se ezită între a considera un cuvânt: adjecțiv sau adverb? Criteriul de diferențiere este, în acest caz, faptul că adjecțivul stă pe lângă sau se referă la un nume și că se acordă cu el în gen, număr și caz, iar ca adverb stă pe lângă un verb și e invariabil (ex.: om corect, femeie corectă /adjectiv; oamenii lucrează corect, fetele lucrează corect/ adverb; funcțiile de atribut adjecțival, respectiv complement circumstanțial); un, o – articole nehotărâte, numerale sau pronume nehotărâte? Criteriul de identificare este contextul: ca numeral, contextul implică ideea de număr; ca pronume (adjectiv) nehotărât, el se află în corelație cu un alt pronume nehotărât; prin eliminarea acestor relații, se află că este articol nehotărât; lui – articol, pronume sau adjecțiv pronominal? Criteriul de identificare corectă este că lui, ca articol, stă, de obicei, pe lângă substantive nume de persoană, masculine înlocuind aceste substantive cu altele comune, el devine enclitic; ca pronume, stă în urma substantivului (sau îl înlocuiește), îndeplinind funcția de atribut pronominal sau de complement indirect; locuțiune prepozițională sau conjuncțională. Criteriul este că locuțiunile prepoziționale se termină în substantiv sau adverb articulat ori într-o prepoziție: în locul, în loc de, alături de, aproape de etc.; locuțiunile conjuncționale cuprind neapărat o conjuncție sau un alt cuvânt de legatură și se termină cu aceasta: chiar dacă, pentru ca, în caz că, de vreme ce etc.; cel, cea – articol sau adjecțiv demonstrativ? Criteriul: ca articol demonstrativ stă pe lângă adjective; ca adjecțiv demonstrativ stă pe lângă substantive sau adjective substantivizate; pronumele personale forme scurte au valoare de pronume personal sau de pronume reflexiv? Criteriul: acordul în număr și persoană cu verbul pe lângă care stă; cel ce, ceea ce – pronume relative compuse sau grupuri analizabile? Aici opiniiile sunt împărțite. Pot fi luate ca grupuri neanalizabile (pronume relativ compus) când li se poate substitui un pronume relativ simplu: cine, ce; dacă primul element component este formă dezvoltată, va fi considerat element independent (pronume demonstrativ) și va fi analizat separat; și – pronume reflexiv sau conjuncție? Criteriul: analiza morfo-sintactică în context: în exemplul «Nică și-a luat pupaza la subțioară/ și-a plecat la iarmaroc2/», prin analiză se constată că primul și e pronume reflexiv, însotind verbul a lua, arătând că subiectul suferă acțiunea

efectuată de el însuși, iar al doilea și este conjuncție (cuvânt de legătură) întrucât leagă cele două propoziții – o conjuncție coordonatoare. În practica didactică tradițională, analiza morfologică se însوtește, din necesități de ordonare și sistematizare, cu anumite scheme și tabele.

Literatura:

1. Gherasim A., Cara N. Teoria textului. Antologie. – Chișinău: USM, 2008. – 280 c.
2. Ivănuș D. Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaiu și liceu. – Craiova: Ed. Avrămeanca, 1997. – 180 c.
3. Ivănuș D. Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaiu și liceu. – Craiova: Ed. Avrămeanca. – 1997. – 180 c.
4. Coteanu I. Cum vorbim despre text. Antologie de texte practice. – București: 1986.
5. Ivănuș D. Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaiu și liceu. – Craiova: Ed. Avrămeanca, 1997. – 180 c.
6. Parfene C. Metodica studierii limbii și literaturii române în școală. – Iași: POLIROM, 1999. – 183 c.

Наталія Головіна
(Ізмаїл, Україна)

ПЕРЕКЛАД СЛІВ-РЕАЛІЙ ВЕСІЛЬНОГО ДИСКУРСУ БЕССАРАБСЬКИХ НІМЦІВ

Поняття «бессарабських німців» (Bessarabiendeutschen), так само як і поняття «дискурсу бессарабських німців» у широкому його розумінні, з точки зору лінгвістичного наукового осмислення цілком можна віднести до слів-реалій (від лат. ім. res, rei «річ; предмет, факт, подія») – «тип лексико-семантичних відношень двох слів різних мов, що виключають значення одне одного та виключають співпадіння» [1, с. 416].

Переклад цих одиниць вимагає певних знань, не тільки лінгвістичних, практично-мовних, а й літературознавчих і історико-лінгвістичних, зокрема широкого культурного світогляду, що дозволяє повною мірою відтворити в мовній площині тексту-перекладу національно-специфічні характеристики суспільного життя, матеріального побуту та духовної культури народу – творця тексту-оригіналу. Тому невипадково актуальним завданням лінгвістики на сучасному етапі її розвитку залишається вивчення питання про міжмовні лексико-семантичні відношення, які прийнято розглядати з точки зору їх повної / часткової еквівалентності та безеквівалентності [4, с. 122-138]. Останні представляють особливий інтерес для теорії перекладознавства в цілому та для практики перекладу зокрема,